

Lodovico Guicciardini, *Beschrijvingen van de hele Nederlanden, ook genoemd Nederduitsland*, Nederlandstalige uitgave uit 1612

P 16-21

Vertellingen betreffende de Zee.

P 16b

Nadat wij de waterlopen en de rivieren hebben beschreven, is het – voor we verder gaan – onontbeerlijk om ook de Oceaan (of de Grote of wilde Zee) te bespreken. Die vormt niet alleen een grensgebied dat deel uitmaakt van deze landen, ze maakt er ook om veel andere redenen een bijzonder deel van uit.

Ja, Vaders en bestuurders van al deze Nederlandse provincies, het is nodig daarover te schrijven.

Het uitzicht van de oceaan of wilde zee is niet alleen groot, oneindig en hoogmoedig, maar kan ook gruwelijk, vreselijk en zeer zorgwekkend zijn als de zee zich boos maakt en opblaast. Dan gaat ze met zo'n razernij en geweld tekeer dat ze soms de beemden en landerijen overspoelt, verdrinkt en overdekt.

BIJVOEGSEL

[Van wat veel verhalen hierover vertellen, zien we vandaag nog de gevolgen. Rond het jaar 850 heeft de zee, door wind en storm opgezweept, zelfs de monding van de Rijn verzand en verstopt. Hierdoor heeft de Rijn, die toen nabij Katwijk in de zee uitmondde, in de buurt van Dordrecht een nieuwe doorgang naar zee geforceerd. Dit moet een van de ergste overstromingen en schadelijkste stormen geweest zijn. Al vertellen de verhalen daar weinig over.

Ook andere stormvloedden hebben zware schade aangericht.

Zoals in het jaar 1176 toen in Holland en omstreken bijna alle mensen en dieren verdronken, behalve wie zich op grote hoogte in veiligheid kon brengen.

In het jaar 1230, onder Keizer Otto de vierde, liep bijna heel Friesland onder water. Men schat dat er toen wel honderdduizend mensen verdronken zijn.

In oktober van het jaar 1374 ontstond er enorme schade door het water in Vlaanderen.

In het jaar 1400 was er een stormvloed, de Friese vloed genoemd.

In het jaar 1420 werden zestien dorpen bij Dordrecht geteisterd en elders ook vele.

In het jaar 1505 was er een vloed zo hoog dat men voor Groningen kabeljauw en wijting kon vangen. Deze vloed noemde men de St.-Galle vloed.

In het jaar 1509 braken weerom de dijken door, dit was de Cosmas- en Damianusvloed.

In het jaar 1530 kwam de Sint-Michiels vloed en in het jaar 1551 de Pontiaansvloed.

In het jaar 1570 op Allerheiligen heeft een stormvloed vanuit de zee zes of zeven provincies overspoeld tot in Denemarken toe. Men schat het verlies aan mensenlevens om en bij de honderdduizend.]

P 17

Maar al heeft de zee in deze provincies – en in het bijzonder in Zeeland (dat we hierna zullen beschrijven) – zeer grote en zware schade aangericht, toch hebben de inwoners door hun kunde en bekwaamheid, de dijken, dammen, bolwerken en wallen verbeterd, opgehoogd en verzorgd. De zwakke plaatsen werden versterkt en verstevigd, zodat er geen overgrote schade meer kon komen, tenzij een zeer gruwelijke en ongewoon felle storm zou opsteken en tegelijkertijd de noordenwind ten westen geweldig te keer zou gaan en het getij zou opzwepen en voortstuwen.

BIJVOEGSEL

[Alleen op de eilanden van Zeeland wordt gerekend dat over een lengte van meer dan 40 mijlen de zee met buitendijken buitengehouden wordt, behalve waar duinen of zandbergen bescherming bieden. De onkosten daarvan werden als volgt geschat.

Elke mijl wordt gerekend op 1400 roeden, elke roede op 12 voeten. Elke roede wordt geraamd op gemiddeld 60 gulden, zodat elke mijl 84.000 gulden zou kosten. Voor de 40 mijl komt het op 3.360.000 gulden. Tel daarbij de kosten van het jaarlijks onderhoud van de bestaande binnendijken.]

Het is niet nodig hier te schrijven over schipbreuken, verzinking, verdrinkingen en andere schade die een woeste zee veroorzaakt. Men kan zich gemakkelijk voorstellen dat schepen in open en volle zee minder problemen hebben dan de schepen in de Vlaamse zee.

Ze hebben meer ruimte en middelen om te drijven en te varen zonder hindernissen. Het lijkt wel alsof de schepen tot in de lucht vliegen en weerom in de afgrond stuiken. Maar dat deert hen niet, omdat de golven en baren door hun breedte en grootte niet breken, zoals in de Middellandse Zee. Ze volgen hun loop, zinken geleidelijk en vallen zonder te breken.

In de smalle en nauwe plaatsen, zoals de lange stroom en het kanaal van Engeland, lijden de schepen groot gevaar en schade door golven en baren. Maar nog meer gevaar schuilt er vanaf Calais en overal aan de kusten van Vlaanderen, Zeeland en Holland, door zandbanken opgeworpen door de woeste zee. Want wanneer ze van uur tot uur woest en door de wind gedreven en door voortdurend gaan en keren van vloed en getijden ingesloten wordt, dan ontstaan bij het neerzinken hier en daar grote zandbergen. Deze vormen onvoorziene en gevaarlijke klippen en zandbanken, waardoor schepen er soms tegenaan varen, of vastlopen en zinken.

Hetzelfde probleem hebben de schepen in de ingang van de havens en bijna overal in de Schelde vanaf de zee tot in Antwerpen. Maar overal zijn er geschikte en ervaren loodsen, die door de steden betaald worden. Ze begeleiden de schepen en brengen dagelijks merktekens aan waar de zandbanken zich bevinden.

De winden die de zee het meest beroeren en kwellen en vervolgens het binnenland het meest beschadigen, zijn de winden uit het noordwesten, westen, en zuidwesten. De zee wordt "altijd afwisselend gekweld en beroerd", zoals Cornelius Tacitus schrijft, door de nieuwe en de volle maan. Het levende water dat naargelang de stand van de maan hoger of lager komt, heeft zijn hoogste stand en grootste kracht bij nieuwe en volle maan. Dit veroorzaakt een wonderlijke beweging in de grote wilde zee.

"De krijgslieden van Caesar die in Engeland overscheepten, wisten dit niet. Daardoor hebben ze veel schade geleden op zee, en ook in de haven", aldus Caesar in het vierde boek van zijn *Commentaren*.

Invloed van de maan

Nu we het toch hebben over de wonderbaarlijke werking van vloed en andere invloeden die de maan uitoefent op de zee, kunnen we niet zomaar verder gaan zonder iets dieper in te gaan op deze fenomenen. Zonder op de zaken vooruit te lopen gaan we daar kort en grondig over vertellen. Mensen kunnen er iets uit opsteken, want we hebben zelf treffende en wonderlijke zaken geleerd door opmerkingen en onderwijs dat we van anderen hebben gekregen.

Zoals dagelijks waargenomen en dagelijks te zien is, zeg ik dat wanneer de maan aan de horizon opgaat, de zee begint te zwellen en opgeblazen wordt en in westelijke richting loopt. Het lijkt alsof de zee de maan gezelschap wil houden tot deze aan de middaglijn geraakt en van daar opstijgt naar het westen. Dan keert de zee terug naar haar bedding, tot de tijd dat de maan haar voor ons verbergt en onder de horizon gaat. Als dan de maan ondergegaan is, en de loop neemt naar de tegenpool, dan begint de grote wilde zee weer opnieuw op te blazen en te borrelen, als wilde ze opstaan van haar bed en de maan volgen tot zij aan de middernachtlijn geraakt. Als nu de maan van daar weer aan ons halfrond verschijnt, dan komt ook de zee weer op haar plaats, alsof zij afscheid wou nemen. En zo hebben wij in vijftientig uur ongeveer tweemaal getijde van vloed en eb, hoewel de oude en nieuwe schrijvers maar vierentwintig uur schrijven (mogelijk door een manier van spreken).

P 18

Dat zou zo zijn, ware het dat de maan geen andere loop zou hebben dan die welke haar macht geeft over de hemelse beweging van oost naar west. Ze gaat achterwaarts en volgt haar natuurlijke loop, zoals andere planeten van west naar oost, in een uur tijd. Evenzo doet ze over haar terugloop achterwaarts meer dan vierentwintig uur. En zo duurt het (zoals reeds gezegd) ongeveer vijftientig uur. Anders zou de vloed elke dag op hetzelfde uur komen, wat kennelijk niet gebeurt. We leggen het uit.

Laat ons nu eerst eens zien welke invloed de maan in het algemeen uitoefent op de grote wilde zee, om daarna meer specifiek over de Belgische zee te schrijven. In de wereld zijn er drie soorten zeeën. De eerste soort is zeer smal en besloten tussen kusten zoals de Zweedse en de Lijflandse Zee¹, evenals de Zwarte Zee, 'Pontus Euxinus' genaamd, die geen beweging en invloed ondergaat van de maan. De tweede is smal en lang, zoals de Middellandse Zee, die wel beweging en getij kent. Al wordt men dat nauwelijks gewaar, en dan nog alleen in de Venetiaanse Zee wanneer ze terugstroomt uit het oosten. De derde is de oceaan of de grote wilde zee, zoals de Spaanse, Engelse en de Belgische zee, die grote en belangrijke bewegingen en vloed en eb hebben die we zullen bespreken.

Om het kort te houden, laten we de meningen van astrologen en fysici achterwege en volgen we de ervaringen en bevindingen van schippers en bootslui. We houden

¹ de oude naam voor de zuidelijke helft van de Finse Golf bij Lijfland/Livonia
L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Vertellingen betreffende de Zee p. 16-25

evenmin rekening met hun beschrijvingen over de verschillende winden, maar maken liever beschrijvingen en vergelijkingen op gelijke uren, zodat iedereen het gemakkelijker begrijpt.

De zeevloed en het getij komt met de loop van de nieuwe wassende maan van west naar oost. Wanneer hij onderweg niet gehinderd wordt door eilanden, vliet hij zachtjes voort, zodat je de vloed nauwelijks merkt (zoals bij de Canarische Eilanden en Madeira).

Maar wanneer hij in het land gedrongen en gedwongen wordt, heeft hij een wonderlijke uitwerking, die anders is in veelheid en lengte van het tij, afhankelijk van de plaatselijke toestand en havens van het land.

Aan de kusten van Guinea, Afrika, Spanje, Gascogne, Brittannië en Ierland komt de zee bijna op dezelfde tijd en zonder hindernis. Daar komt het getij van de hoge vloed, bij nieuwe en volle maan, om drie uur in de namiddag en om drie uur na middernacht. De lage vloed of eb komt rond negen uur 's morgens, en negen uur 's avonds. En in sommige landen en kusten, zoals aan Kaapverdië, Calais, La Rochelle, Fontenay en in de Scilly-eilanden van Engeland, wast en stijgt de vloed even hoog, namelijk ongeveer vijftien Romeinse voet. Dat zal ongeveer evenveel zijn als over het algemeen in de grote wilde zee, behalve in de Indiase zeeën (zowel de oostelijke als de westelijke). Daar zorgt de vloed, door de maan gedreven, voor verschillende vreemde toestanden. Maar niet zo buitensporig als in onze streken.

Getijden in *Belgica*

Laat ons terugkeren naar ons *Belgica*, waar de zee door hindernissen uit Schotland en Engeland twee verschillende getijden en vloedën ondergaat. De ene zeevloed komt van Noorwegen. De andere komt uit de zee-engte tussen Engeland en Normandië, langs de enge en nauwe doorgang tussen Calais en Dover, en vervolgt zijn loop tot bijna aan het einde van Holland. Daar komt hij samen met de andere vloed die vanuit Noorwegen komt. Ze blijven een tijd samen, waarna ze allebei terugkeren van waar ze gekomen zijn. De loop en de bewegingen van deze vloedën verschillen om veel redenen.

In Aberdeen in Schotland, te Warwick in het uiterste van Engeland en in de eilanden van Denemarken, Helgoland genaamd, is er door de vloed vanuit Noorwegen hoog water bij nieuwe en volle maan, overdag rond twaalf uur, en 's nachts rond twaalf uur. En in Calais, Boulogne en richting Vlaanderen komt de vloed van de andere stroming

uit de reeds genoemde zee-engte van Engeland. De vloed heeft er dezelfde werking, die volgens de landkaarten met een getijde alleen niet zou kunnen gebeuren.

Daarenboven ziet men ook dat beide zeevloed en hun loop en gang op bijzondere plaatsen verschillende werkingen veroorzaken:

Te Sluis in Vlaanderen is er hoogtij om 1 uur, in Arnemuiden in Zeeland om 2 uur, in Amsterdam in Holland om 3 uur. Wanneer de vloed binnendringt in de stromen en rivieren wordt het verschil nog groter. Zo is er in Bergen-op-Zoom hoog water om 4 uur, en in Antwerpen om 6 uur. En op al deze plaatsen gebeurt dit met de kwartieren van de maan, te weten: hoog water in het eerste en in het laatste kwartier en laag water op dezelfde uren als hoog water, maar dan bij volle of nieuwe maan.

P 19

Te Calais en overal in Vlaanderen, Zeeland en Holland komt het water bij hoogtij gewoonlijk zo'n 18 voet hoog. Maar als het door een engte gedreven wordt, komt het veel hoger en op sommige plaatsen bovenmatig. In Bristol in Cornwall is het wel 66 voet en te Saint-Malo in Bretagne, en te Sint-Michielsberg² in Normandië komt het hoger dan 90 Romeinse voet. Maar men moet begrijpen dat de vloed van de nieuwe maan tot het eerste kwartier altijd wat kleiner wordt, dat het getij niet zo hoog komt. Valt dit kwartier af tot de volle maan, dan wordt het altijd hoger en hoger. Van de volle maan tot het laatste kwartier wordt het kleiner en van het laatste kwartier tot de nieuwe maan weer groter, zodat in elke loop van de maan, in het Latijn 'dies Lunationis' genaamd, twee kwartieren de vloed hoger maken en de andere twee lager. Verder veroorzaken de standen van de zon en de standen en conjuncties van de maan met de andere planeten toename en afname van de getijden. Maar ook zowel de gelijkheid of ongelijkheid van de afstand van de maan en de zon, hun nabijheid of afstand tot de aarde, de nabijheid of de afstand van onze hemisfeer, als de levende wateren en de winden veranderen de vloed of het getij. Overal vertraagt het de aankomst van het tij met een uur en tien minuten per dag. Als vandaag het getij aankomt om zes uur, dan zal het morgen terugkeren om zeven uur en tien minuten. En is het vandaag in Mechelen om zeven uur, dan zal het daar morgen om acht uur en tien minuten zijn. En dus komen de getijden elke dag later door de twee tegengestelde bewegingen van de maan, de ene van nature en de andere door omstandigheden. Wanneer men dat eenmaal begrijpt, dan is het altijd zo voor alle plaatsen. Om het beknopt te houden, hebben we andere redenen weggelaten. Maar

² Mont Saint-Michel

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Vertellingen betreffende de Zee p. 16-25

het is bewezen dat de maan eigenlijk alleen de vloed en het getij veroorzaakt en voortbrengt, zoals het hier gezegd is (hoewel de zon en de andere planeten daarop ook invloed hebben). Het is geen elementaire of natuurlijke loop van het water, zoals sommigen willen beweren. Want moest dat zo zijn, dan zou er geen vloed of eb zijn. De zee zou altijd effen en met gelijke bewegingen zijn, en altijd neerwaarts lopen. Niet op en neer met getij zoals de maan met haar loop en haar kracht het daartoe dwingt, tegen de natuur van het water in. Als de natuurlijke loop van het water zonder eb of vloed was en zonder verschil in tijd of plaats, dan zou het zonder twijfel de ganse aarde overdekken en overspoelen.

Diepte van de zee

Nu we de zee grondig bestudeerd hebben, zullen we ook haar diepte onderzoeken op vier belangrijke plaatsen.

Ten eerste, tussen Calais en Dover zijn er vierentwintig cubiten³ diepte. We rekenen 6 voet voor een cubit, want dit wordt hier in het land zo gebruikt. Tussen Zeeland en Engeland zijn er 23 cubiten. Tussen het eilandje Wight in Engeland en Normandië zijn er 28 cubiten, en bijna overal evenveel in het Kanaal. Hoe breder of verder in de zee, hoe dieper. Zo is rond Scilly de zee al meer dan 60 cubiten (van voornoemde maat) diep (meer dan 180 Florentijnse cubiten). Verder wordt de diepte oneindig groot.

Voordelen van de zee

Maar laten we terugkomen tot ons eerste en voornaamste opzet. We hebben genoeg verteld over de schade en ongemakken waarmee de grote wilde zee deze landen teistert en waar de bewoners tegen strijden. Daarom moeten we ook vertellen over de voordelen en de gerieflijkheden die de zee al deze provincies bezorgt wanneer ze rustig, stil en vredig is.

Deze voordelen zijn zo overvloedig en groot, dat zonder hen het land ongetwijfeld nauwelijks de helft van de bewoners zou kunnen onderhouden.

Want al is het landschap redelijk vruchtbaar, zoals hiervoor verklaard, toch is het niet genoeg om het volk te voeden en onvoldoende om de algemene gezondheidstoestand van de mensen te verzekeren, zonder andere noodzakelijke dingen. De weldaden van de zee brengen in alle provincies allerlei goeds, niet alleen als voedsel, maar ook voor alle menselijke noden in deze en andere streken. Dat zien we later in de beschrijving van Antwerpen, waar de wieg van de kooplieden staat, die overal handeldrijven.

³ van het Latijn cubitus, wat elleboog of el betekent
L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Vertellingen betreffende de Zee p. 16-25

Door de nabijheid van de zee zijn een haven, een stapel en een markt ontstaan voor heel Europa en heel de wereld van oost tot west. Wegens de hieruit volgende nijverheid, handel, uitwisseling en drukte, komen veel binnen- en buitenlanders naar hier. Het nut en het profijt van de voormelde wilde zee, maar vooral het gerief en gemak is zo groot dat het haar grootte wel waard is. Dit blijkt ook uit de grote hoeveelheid van allerlei vissen die er gevangen worden. Die stillen niet alleen de kostelijke honger van de rijken, maar geven ook voedsel aan de armen. Ze spijzen niet alleen het volk, maar ook hun beurzen.

Er blijft nog zoveel over dat zij Frankrijk, Spanje, Duitsland, Engeland en andere landen kunnen bevoorraden. Zelfs tot in Italië worden gezouten vissen verscheept, zoals zalm en haring.

Omdat gezouten vis zeer belangrijk is, wil ik meer aandacht besteden aan drie belangrijke soorten gezouten vis, met name haring, kabeljauw en zalm.

P 20

Haring

Ten eerste, de allerbeste: de haring.

Zo zag ik dat de haring (in het Latijn halec) niet in rivieren, niet in de Middellandse Zee, noch in de Spaanse of in enig ander water gevonden wordt (naar mijn weten), maar alleen in de noordelijke wilde zee.

De grootte, het voorkomen en de smaak van gezouten en gedroogde haring is genoegzaam bekend en daarom spreken we liever over de aard en hoeveelheid ervan. Dit soort vissen komt uit het uiterste van de Noordzee en komt in wonderlijke en ongelooflijke aantallen landwaarts.

Eerst komt hij rond de herfst voor in de Duitse, Schotse en Engelse Zee. Wanneer de kou en de vorst vroeger intreden, zal de haring vroeger en in veel grotere aantallen verschijnen. Hieruit blijkt dat hij de koude en bevroren zee ontvlucht. Uit de weersgesteldheid, koud of warm, kan men eenvoudig afleiden of het dit jaar een goede of slechte haringvangst zal zijn. Vroeg of laat komt de haring aan en schiet zijn zaad in deze gunstige omgeving, tot na Kerstmis. De reis van de haringen die naar dit land komen, loopt rondom Schotland en Engeland, waarna ze rustig terugkeren naar de wijde zee - ik spreek niet over de andere die zich meer noordwaarts ophouden, bij Noorwegen en Zweden. En zoals we tot nog toe gezien hebben en nog zullen zien, is het opmerkelijk dat bijna alle vissen, groot en klein, door Gods ingeven, tot voordeel

der mensen, van tijd tot tijd van water en streek veranderen. Net zoals bijna alle vogels op zekere tijd in het seizoen vertrekken naar andere streken.

Haast natuurlijk wordt de haring naar hier gezonden. Ze vertonen zich aan de oever van de zee en zwemmen bijzonder graag waar ze vuur, licht of mensen zien, alsof ze willen zeggen: "Vang mij, vang mij".

Ongetwijfeld hebben ze onder hen een koning en leidsman zoals bij de bijen. Maar die koningen zijn niet groter of anders van uitzicht dan de andere vissen, zoals het geval is bij de bijen, waar de koningin groter is dan de gewone bijen. Ze hebben wel een teken in de vorm van een kroon op het hoofd en zijn vooral daar roodachtig van kleur. Die koningen zwemmen voorop en worden gevolgd en vergezeld door een wonderlijk grote menigte haringen. Ze hebben blinkende ogen als vuur, die 's nachts schijnen als bliksems, waardoor ze zeebliksems of 'Merstralen' genoemd worden. In tegenstelling tot alle andere vissen, nemen ze hun voedsel alleen uit het water en sterven ze zodra ze uit het water zijn en de lucht voelen. Vers gevangen zijn ze goed van smaak, maar eens gevangen moeten ze gezouten worden, anders bederven ze terstond. Ze zijn zeer teer en lekker van nature.

Deze zee heeft maar een soort haring. Wanneer hij bereid wordt, krijgt hij een wit of roodachtig uitzicht door de bereiding en de pekels, niet door het geslacht. De witste zijn van nature de vetste: zij bederven het snelst en moeten daarom gezouten worden, zodra zij uit de zee gevangen zijn. Ze worden voortdurend gepekeld bewaard in tonnen. De magerste blijven slechts tien of twaalf uur in het zout en worden daarna gedroogd en gerookt. Zo krijgen ze een roodachtige kleur. Beide soorten worden op die manier langer en zonder bederf bewaard, vergeleken met andere gedroogde of gezouten vis, behalve de zalm.

De eerste haringvangst gebeurt hier te lande rond Sint-Jansmis, maar die is van mindere kwaliteit. Deze wordt gezien als overblijfsel van het vorig jaar: verdwaald en te dicht bij het land gekomen. Over het algemeen gaat men verder in zee vissen en dat driemaal per jaar: in de oogstmaand, de herfstmaand en de wijnmaand, tot het midden van de slachtmaand. De overvloedigste en beste haringvangst is deze van het midden van de herfstmaand tot het einde van de wijnmaand. Rond die tijd trekken deze vissen meer naar Schotland en zijn samen overvloediger en dikker. Men ziet duidelijk dat hoe dichterbij het land ze komen, hoe magerder ze worden.

Vermoedelijk door de vermoeidheid van de reis volgens sommigen, maar ik denk door de aard van het water en de grond.

Het grote aantal vissers en schepen, voornamelijk uit dit land, maar ook uit Frankrijk en soms (maar minder) uit Engeland, die daar dan komen vissen, is haast niet te

zeggen. Maar we zullen hier enkel spreken over wat deze provincie en onze beschrijving aangaat. Ik heb onderzocht hoeveel haringbuizen en boten gewoonlijk in vreedstijd uitvaren voor dit soort visserij in Friesland, Holland, Zeeland en Vlaanderen (van andere landen wordt weinig uitgevaren). Hoewel andere meer zeggen, zijn het wel 700 schepen van beide soorten.

Men rekent dat elk schip in de 3 voornoemde reizen gemiddeld ten minste 70 lasten haring heeft gevangen en aan land gebracht. Dat zou samen 49.000 lasten betekenen. Elke last omvat 12 tonnen, en elke ton tussen de 800 en 900 tot 1000 haringen.

P21

Eén last brengt in doorsnee gewoonlijk tien pond op, elk pond geschat op drie kronen of zes gulden. Alles samen is dit goed voor een bedrag van 490.000 ponden groot; dat is 1.470.000 kronen.

Kabeljauw

De tweede belangrijkste soort vis die gezouten wordt, is de kabeljauw: in het Frans 'Molae'⁴ genoemd, tot onderscheid van 'Merluz'⁵ of schelvis. De kabeljauw is zo groot dat een exemplaar soms meer dan vijftig pond weegt. Hij is lekker om te eten, zowel vers als gezouten. Hij wordt gevangen in de nabije zee en nabij Friesland tijdens de meeste maanden van het jaar, maar overvloedig gedurende de drie wintermaanden. Hij wordt heel het jaar door gevangen en gezouten in zo'n grote hoeveelheden dat die tak van de visserij het land jaarlijks meer dan 500.000 kronen opbrengt.

Zalm

De derde belangrijkste soort vis die gezouten wordt, is de zalm (in het Latijn salmo en sulmo genoemd). Hij is groter dan de kabeljauw en zeer lekker, zowel vers als gezouten. Hij wordt hier gevangen ter hoogte van Holland en Zeeland en dit gedurende bijna het hele jaar, maar het meest tijdens de maanden april en mei en tijdens de braeckmaendt⁶.

De zalm wordt in zo'n grote hoeveelheden gezouten dat deze visserij per jaar veel meer opbrengt dan 200.000 kronen.

⁴ in het Latijn Asellus major

⁵ in het Latijn Asellus minor

⁶ juni

Hieruit kunnen we stellen dat alleen deze drie soorten gezouten vis (na aftrek van de prijs van het zout) voor deze landen in enkele maanden meer dan 2.000.000 kronen opbrengen.

Dat de visserij gemiddeld heel het jaar door zo'n groot bedrag opbrengt, is haast niet te geloven: een ondenkbaar en onvoorstelbaar eindeloos wonderwerk. Daarom willen we overgaan op een ander onderwerp.